

Zuidlaren, Osbroeken 2
Herinrichting en woningbouw
(Gemeente Tynaarlo)

*Een archeologisch
bureauonderzoek*

ArGeoBoor rapport 1549
auteur: L.C. Nijdam (senior
prospector)

paraaf voor vrijgave
datum: 7 juni 2022

Opdrachtgever: AgriPlaza Bouwadvies

ISSN: 2351-9975

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
1 Inleiding.....	3
1.1 Kader.....	3
1.2 Doel en Vraagstelling.....	4
1.3 Administratieve data	5
1.4 Beschrijving plangebied	5
1.5 Voorziene ontwikkeling	6
1.6 Archeologisch beleid.....	6
2 Aardkundige gegevens	7
3 Oude kaarten en korte historie.....	10
4 Archeologische gegevens	13
5 Conclusies.....	16
6 Aanbeveling	16
Literatuur.....	17
Kaarten.....	17

Samenvatting

In opdracht van AgriPlaza Bouwadvies heeft ArGeoBoor een archeologisch bureauonderzoek opgesteld in het kader van herinrichting van een boerenerf en de nieuwbouw van een woning op dit erf. Het geheel vindt plaats onder een Ruimte voor Ruimte regeling. Het plangebied betreft de Osbroeken 2 te Zuidlaren (gemeente Tynaarlo). Het huidige erf heeft een oppervlakte van circa 5.800 m². Binnen dit erf zullen werkzaamheden plaatsvinden, waarbij de bodem geroerd kan worden op plaatsen waar dit mogelijk nog niet eerder is gebeurd.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat voor het plangebied een hoge archeologische verwachting geldt voor de periode Laat-Paleolithicum - Neolithicum. De hoge verwachting is gebaseerd op de aanwezigheid van een dekzandrug, ontstaan aan het einde van laatste ijstijd. De zandrug vormde mogelijk een aantrekkelijke uitvalsbasis voor jagers en verzamelaars. Aan het eind van het Neolithicum is de zandrug verdrongen in het veenmoeras en pas na het verlagen van de grondwaterstand en de veenwinning in Nieuwe tijd kwam de zandrug weer aan het maaiveld te liggen. Resten uit jongere archeologische perioden worden dan ook niet verwacht.

De kans is groot dat de top van de zandrug gedeeltelijk is aangetast bij de bouw van de huidige boerderij in de jaren 90 van de vorige eeuw.

In het plangebied zijn met name sloopwerkzaamheden voorzien waarbij geen nieuwe bodemverstoring plaatsvindt. Wel is bij de toekomstige inrichting de nieuwbouw van een woning ter plaatse van de huidige sleufsilo's voorzien. De verwachting is dat de bodem juist hier al grotendeels verstoord is en dat de nieuwbouw van een woning geen bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten.

Het wordt geadviseerd om voor de nu geplande inrichtingsplannen geen archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren. Mochten in toekomst nieuwe bodemverstoring plaatsvinden, dan wordt aangeraden om de mate van verstoring van de zandrug te bepalen middels een verkennend booronderzoek. De intacte zones kunnen dan worden onderzocht middels een karterend booronderzoek voor het opsporen van archeologische indicatoren.

Bovenstaand advies dient te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Tynaarlo (dhr. M. Huisman). Zij zullen deze rapportage toetsen en een besluit nemen over deze aanbeveling.

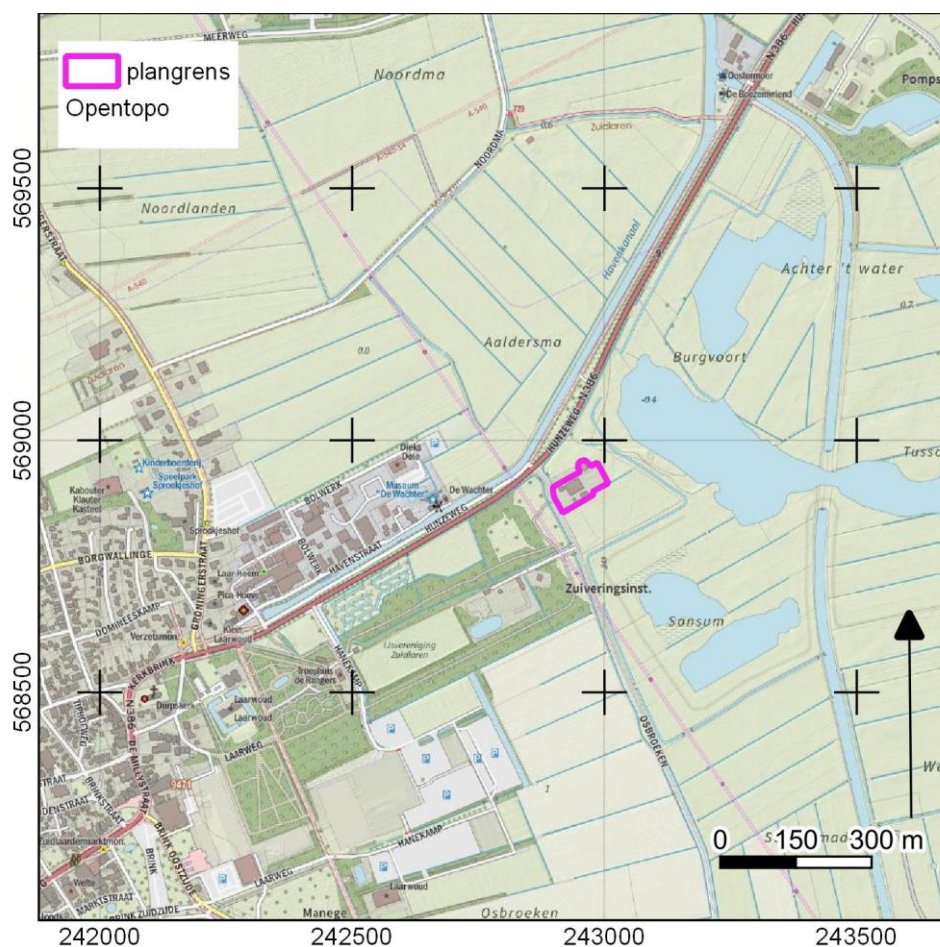
1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van AgriPlaza Bouwadvies heeft ArGeoBoor een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor de locatie Osbroeken 2 te Zuidlaren. Hier zijn plannen voor herinrichting en de bouw van een woning. Er zullen een silo en een schuur worden gesloopt. Een andere schuur zal worden verbouwd en op het achtererf, ter plaatse van de huidige sleufsilo's is de bouw van een woning voorzien (zie afbeeldingen 2 en 3). Het onderzoek vindt plaats in het kader van een omgevingsvergunningaanvraag.

Alleen bij de bouw van de woning lijkt sprake te zijn van bodemverstoring van enige omvang. De woning krijgt waarschijnlijk een oppervlakte tussen 150 en 200 m². Deze oppervlakte overschrijdt de vrijstellingsgrenzen van het gemeentelijke beleid en derhalve is een archeologisch onderzoek noodzakelijk. In eerste aanleg is besloten om een bureauonderzoek uit te voeren.

Het archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd in juni 2022.

Afbeelding 1. Locatie van het plangebied op een topografische kaart.

1.2 *Doel en Vraagstelling*

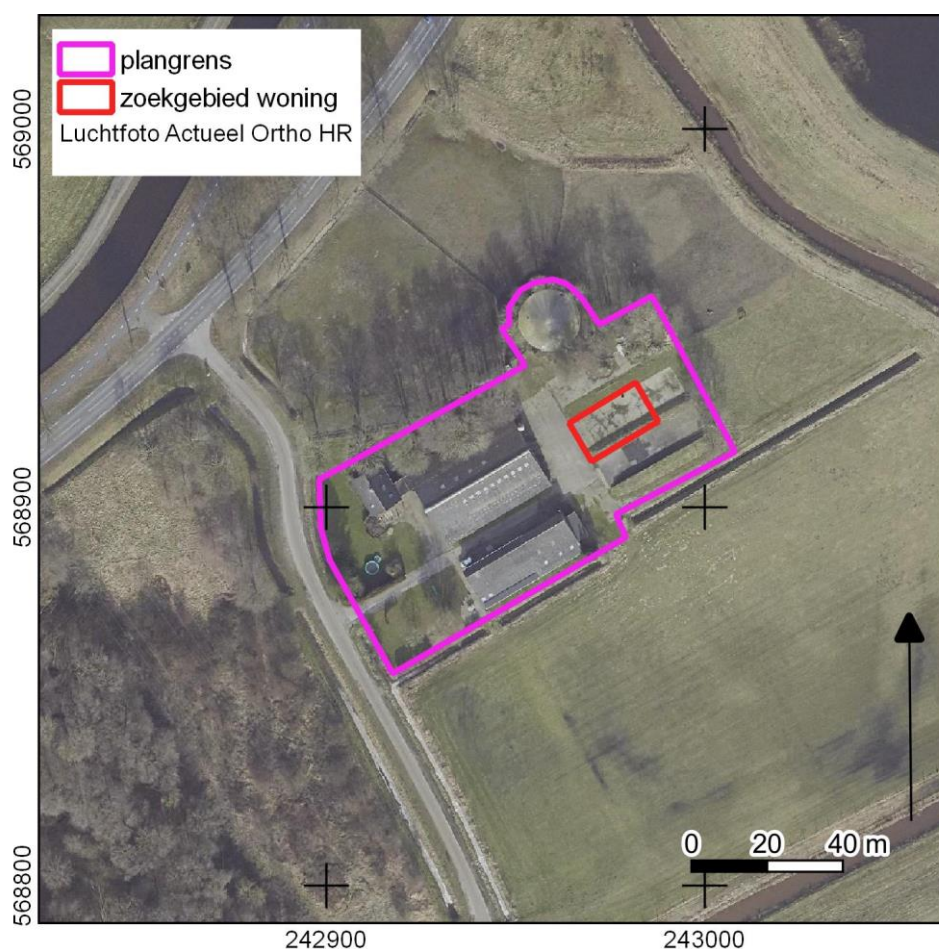
Onderhavig bureauonderzoek bekijkt de kans op de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen in het plangebied. Op basis hiervan en de voorziene verstoring wordt na gegaan of nog aanvullend onderzoek noodzakelijk is en zo ja welke vorm dit onderzoek zou moeten hebben.

De volgende vragen staan bij het onderzoek centraal:

- Zijn er archeologische waarden te verwachten in het plangebied?
- Zo ja. Wat is de aard en diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen werkzaamheden?
- Is een archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk? Zo ja welk type?

1.3 Administratieve data

Provincie:	Drenthe
Gemeente:	Tynaarlo
Plaats	Zuidlaren
Adres/toponiem:	Osbroeken 2
Kaartblad:	12E
Opdrachtgever:	AgriPlaza Bouwadvies
Bevoegd gezag:	Gemeente Tynaarlo
Centrum coördinaat:	242949/568908
Oppervlakte plangebied:	Circa 5.800 m ² , voorziene nieuwbouw 150 – 200 m ²
Onderzoekmeldingsnummer	5267199100
Archis 3.0:	
Beheer en plaats van digitale documentatie.	ArGeoBoor, Bûtewei 43, 8408HC Lippenhuizen, Dans Easy

Afbeelding 2. Ligging van het plangebied (paars) met locatie van de nieuwe woning op een recente luchtfoto.¹

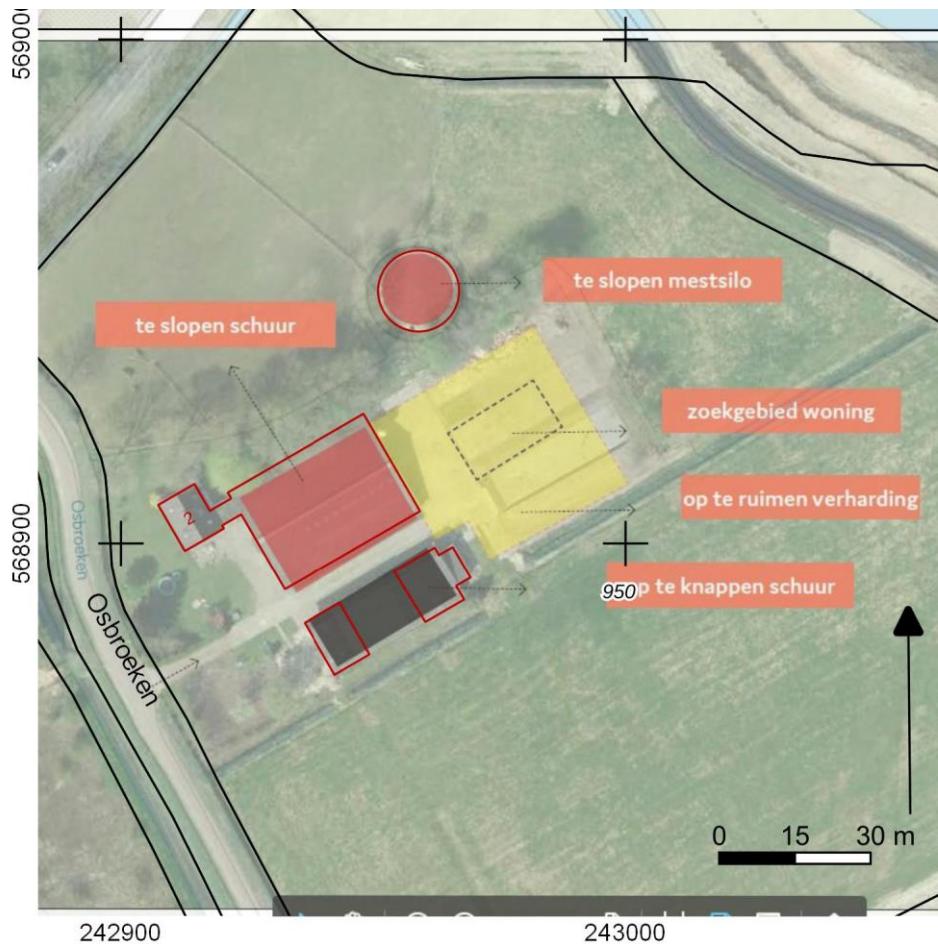
1.4 Beschrijving plangebied

Het plangebied betreft de Osbroeken 2, gelegen ten oosten van Zuidlaren op de westelijk rand van het beekdal van de Hunze. Hier hebben de laatste decennia diverse herinrichtingsprojecten plaatsgevonden. Ten zuiden en westen zijn nu plassen aanwezig.

¹ kadaster 2022

1.5 Voorziene ontwikkeling

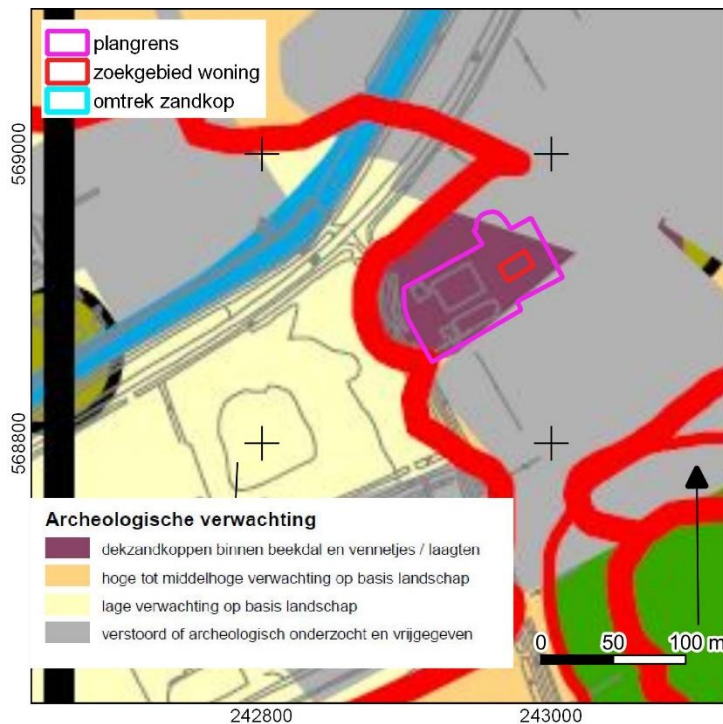
Er zullen een schuur en een silo worden gesloopt, sleufsilo's en een verharding zullen worden verwijderd. Een nieuwe woning is voorzien in het zoekgebied ter plaatse van de sleufsilo's en de zuidelijke schuur zal worden opgeknapt. Het geheel is een ruimte-voor-ruimte initiatief (zie afbeelding 3)

Afbeelding 3. Toekomstige inrichting van het gebied.

1.6 Archeologisch beleid

Uit het bestemmingsplan Tusschenwater (2015-12-09) blijkt dat de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 2 op het plangebied ligt (Artikel 12). Uit de beleidskaart van de gemeente Tynaarlo volgt dat op deze locatie archeologisch onderzoek gevraagd wordt voor plannen met een oppervlakte groter dan 100 m² in verband met de aanwezigheid van een zandkop in het beekdal met een hoge archeologische verwachting (zie afbeelding 4). De voorziene ontwikkelingen overschrijden deze grens.

Afbeelding 4. Plangebied op de archeologische beleidskaart van de gemeente Tynaarlo.²

2 Aardkundige gegevens

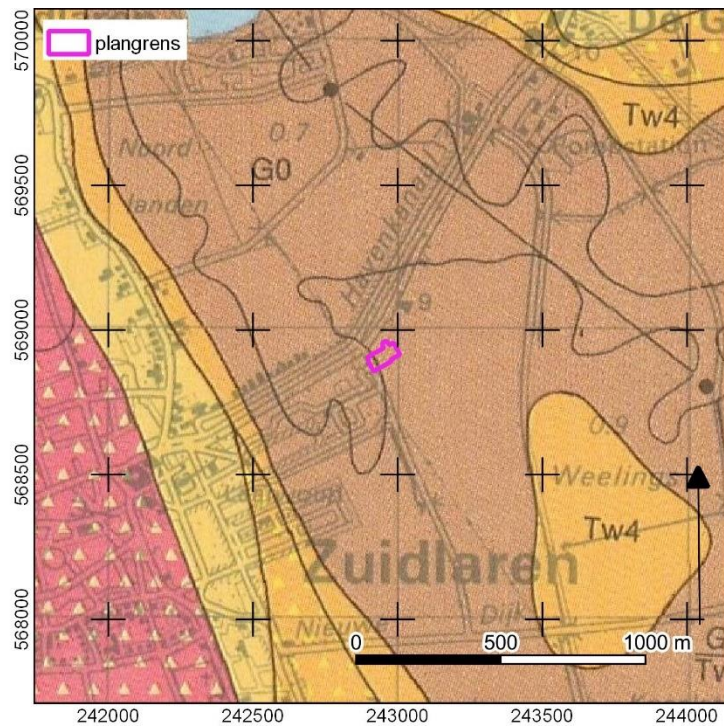
Uit de geomorfologische kaart blijkt dat het plangebied is gelegen in de westzijde van het beekdal van de Hunze (zie afbeelding 6). In het beekdal komen oorspronkelijk veengronden voor, die na verdroging in de 20^e eeuw grotendeels verdwenen zijn (zie bodemkaart, afbeelding 8). Na het verdwijnen van het veen is het relief, zoals dat in de Pleistocene ondergrond aanwezig is, weer tevoorschijn (zie hoogtekaart, afbeelding 7). Op de hoogtekaart valt een oost-west gelegen circa 1,0 meter hoge rug op. Op deze rug is tussen 1990 en 1995 de huidige boerderij gebouwd.

Geologisch gezien behoren aanwezige veenlagen tot het Laagpakket van Griendtsveen (Formatie van Nieuwkoop). De onderliggende zandlagen zijn (mogelijk verspoelde) dekzanden van het Laagpakket van Wierden (Formatie van Bortel).³ Uit paleogeografische kaarten blijkt dat het plangebied rond 2.750 v. Chr. onder het veen is verdwenen.⁴ Hoe dik het oorspronkelijk veenpakket geweest is, is onbekend.

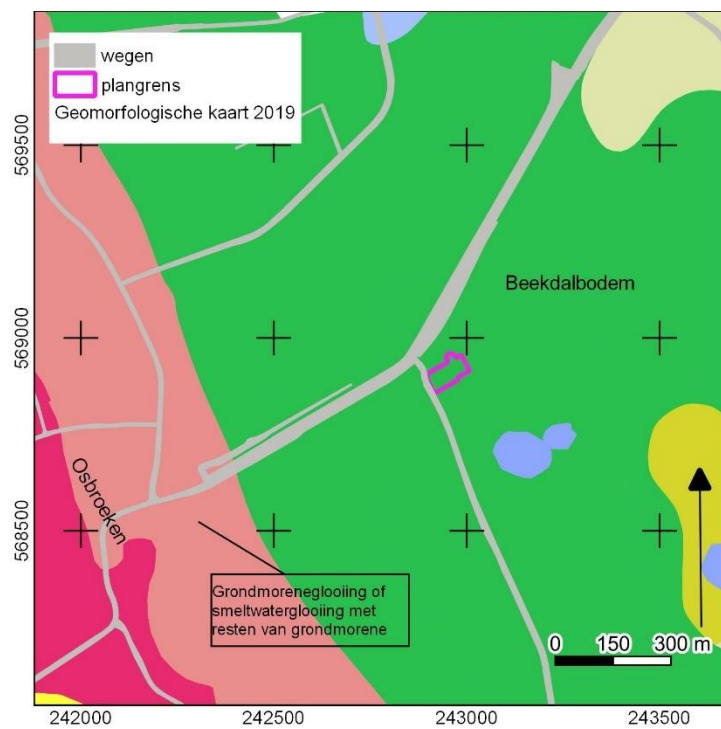
² Beusink A. e.a., 2011

³ Rijks Geologische Dienst 1990 en De Mulder 2003

⁴ Vos e.a. 2018

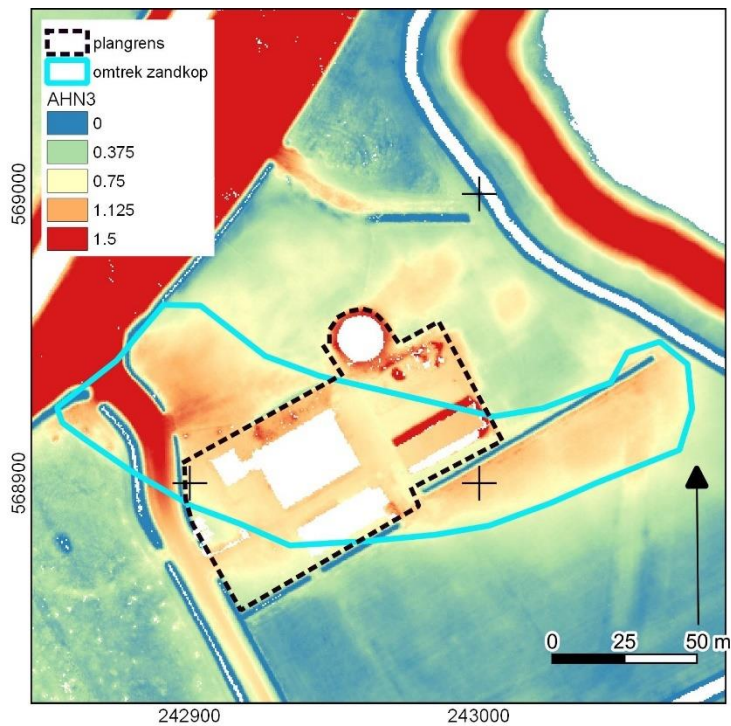
Afbeelding 5. Plangebied op een geologische kaart 1:50.000.⁵

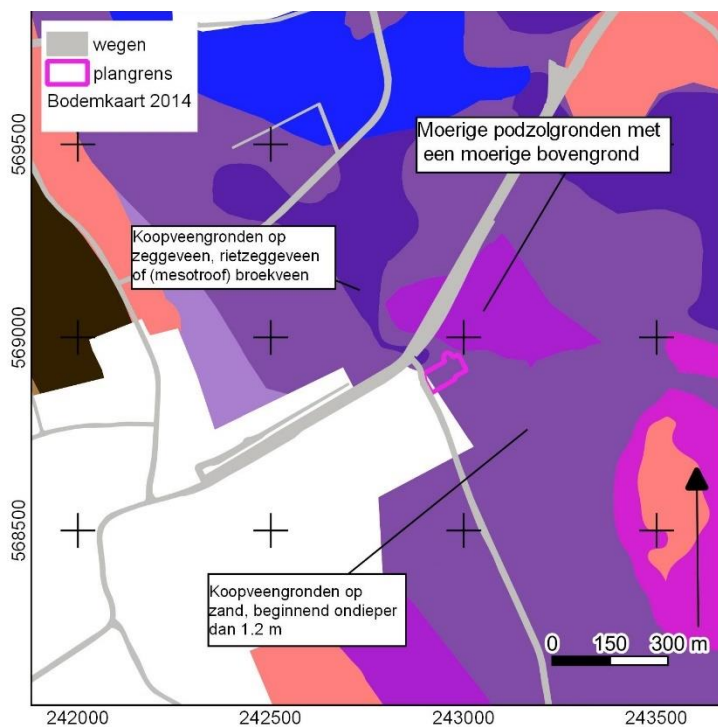
Afbeelding 6. Plangebied op de geomorfologische kaart.⁶

⁵ Rijks Geologische Dienst 1990

⁶ Alterra 2019

Afbeelding 7. Plangebied op een hoogtekaart op basis van het AHN-3 met aangegeven een hoogt, waarschijnlijk een dekzandrug.⁷

Afbeelding 8. Plangebied op een bodemkaart.⁸

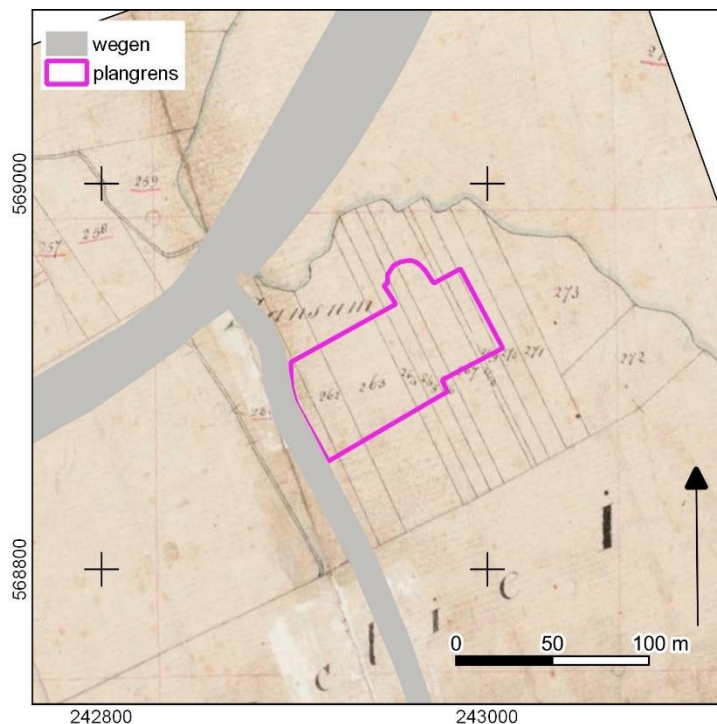
⁷ AHN-2 2007-2012

⁸ Alterra 2014

3 Oude kaarten en korte historie

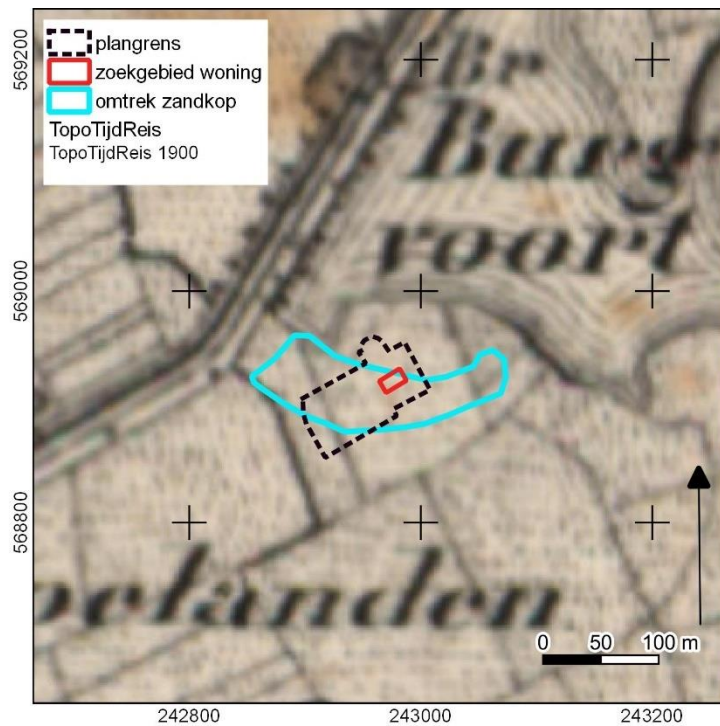
Het plangebied ligt in het beekdal van de Hunze dat door hoge grondwaterstanden en dikke veenlaag lange tijd ongeschikt was voor bewoning. De Hunzeweg die ten noorden het beekdal oversteekt volgt een tracé waar ook al op kaarten van rond 1850 een weg loopt. Op oudere kaarten ligt er geen doorlopende weg. Uit de minuutplan 1811-1832 blijkt dat vanuit Zuidlaren wel een doodlopend weggetje loopt naar het oosten genaamd de 'Hanekamp dijk' tot aan het Burgvoort, een meertje (zie afbeeldingen 9 en 10). Ten zuiden van de weg liggen de Koelanden. Ten oosten van de Koelanden lagen smalle noord-zuid verkavelde percelen. Het huidige plangebied ligt ter plaatse van deze smalle percelen, die in het noorden in het meer genaamd 'Burgvoort' uitmondde. Van een zandkop was toen nog blijkbaar nog geen sprake. Uit oude kaarten blijkt dat de smalle verkaveling rond 1900 is verdwenen (zie afbeelding 10). Op een kaart uit 1955 loopt er een weg door het plangebied richting de velden ten oosten ervan.

In 1975 is de weg Osbroeken aangelegd. De weg richt het zuidoosten, die door het plangebied liep is dan weer verdwenen (zie afbeeldingen 11 en 12). Tussen 1990 en 1995 wordt het huidige bedrijf gerealiseerd (zie afbeeldingen 13 en 14).

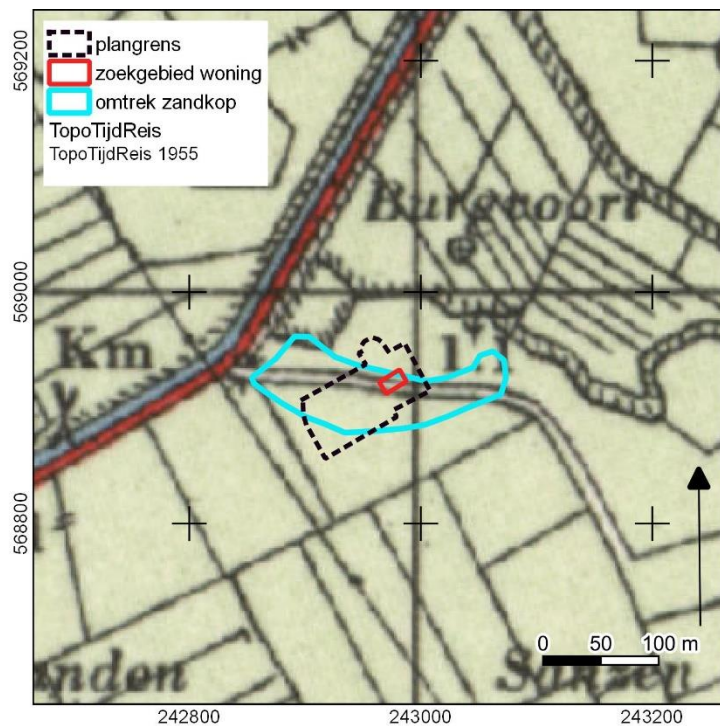

Afbeelding 9. Plangrens op de kadastrale minuutplan 1811-1832.⁹

⁹ Kadaster 1811-1832

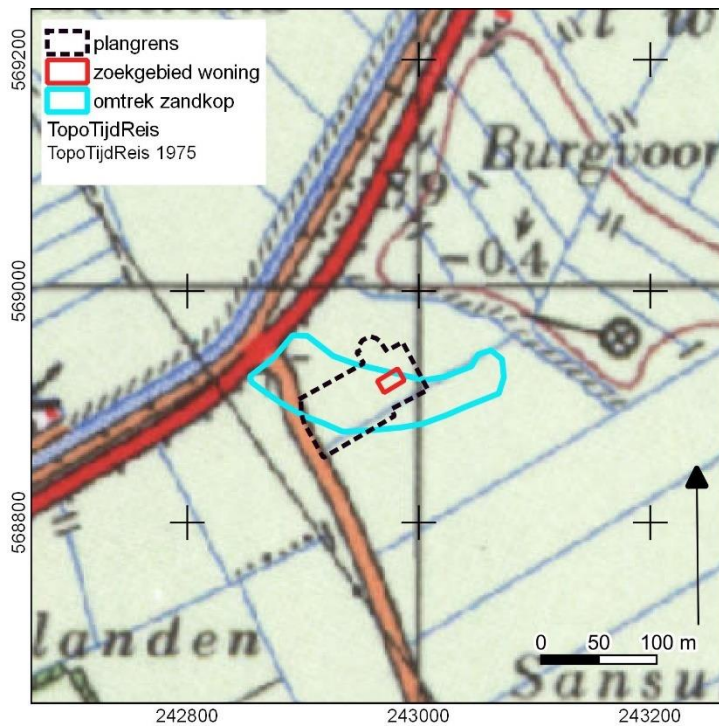
Afbeelding 10. Plangrens op de militair topografische kaart van 1900.¹⁰

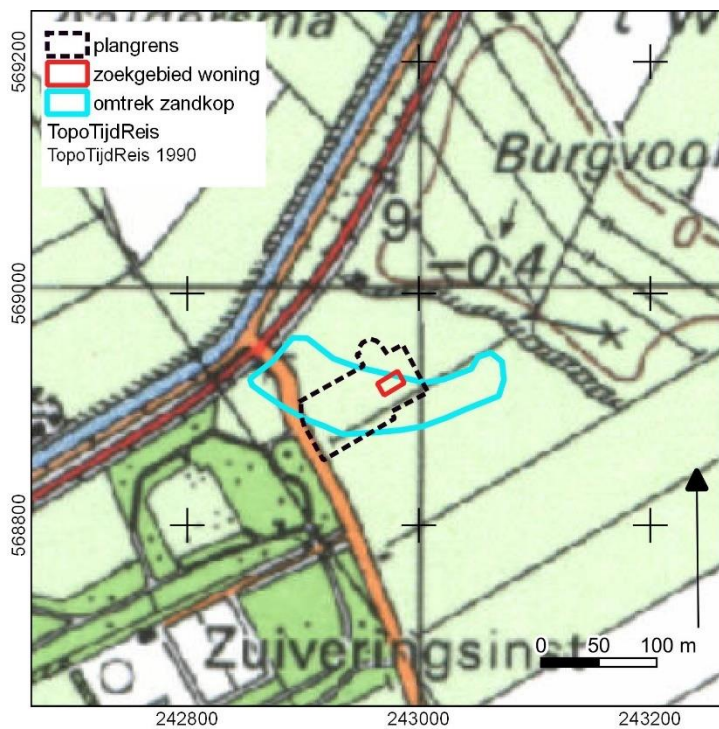
Afbeelding 11. Plangrens op een topografische kaart van 1955.¹¹

¹⁰ Bureau Militaire Verkenningen 1900

¹¹ Kadaster 1955

Afbeelding 12. Plangrens op een topografische kaart van 1975.¹²

Afbeelding 13. Plangrens op een topografische kaart van 1990.¹³

¹² Kadaster 1975

¹³ Kadaster 1990

Afbeelding 14. Plangrens op een topografische kaart van 1995.¹⁴

4 Archeologische gegevens

Binnen een straal van 100 m zijn al diverse archeologische onderzoeken uitgevoerd. Er zijn er hierbij en daarvoor nog geen archeologische waarnemingen verricht of tenminste bekend in Archis (zie afbeelding 16).

AMK-terreinen

Binnen een straal van 100 meter liggen geen AMK-terreinen. Op de Hondsrug ten oosten zijn uiteraard talrijke AMK-terreinen gelegen.

Vondstlocatie

Binnen het onderzoeksgebied zijn nog geen archeologische waarnemingen bekend.

Onderzoeksmeldingen

Zaaknummer 4771024100. Direct ten westen is in 2020 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd in verband met de aanleg van een glasvezelnetwerk in de gehele gemeente Tynaarlo. Het stukje netwerk bij het plangebied kreeg een lage archeologische verwachting.¹⁵

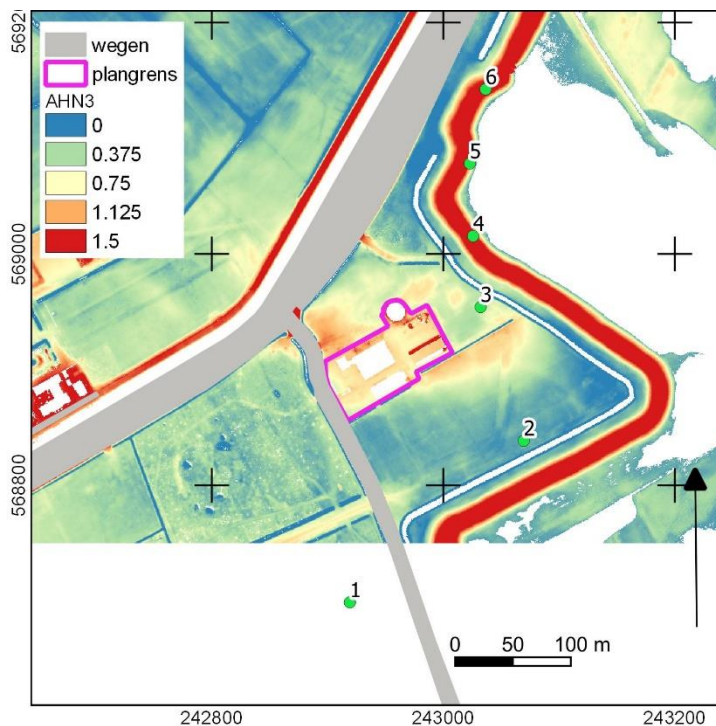
Zaaknummer 2062368100. Direct ten oosten is een booronderzoek uitgevoerd in verband met de aanleg van een persleiding.¹⁶ De boringen 1 t/m 6 uit dit onderzoek zijn op redelijke korte afstand van het plangebied gezet. De bodemopbouw was als volgt. In de boringen 1, 2 en 6 is veen aangetroffen op niet gepodzoliseerd dekzand. In de boringen 3 t/m 5 zijn

¹⁴ Kadaster 1995

¹⁵ Groenhuijzen 2020

¹⁶ Wullink 2005

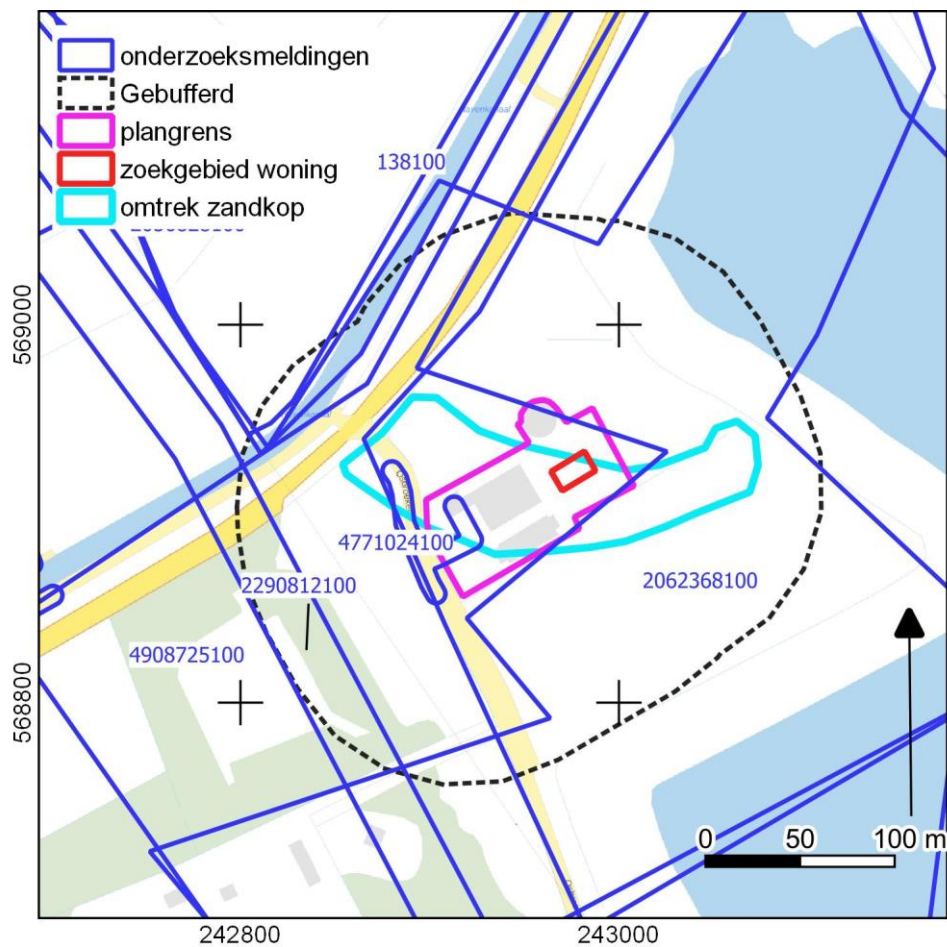
inspoelingslagen aangetroffen (BH en BC-horizonten). Hieronder zijn de boorpunten afgebeeld op een hoogtekaartje hieronder. Na 2005 is de dijk aangelegd ter plaats van de boringen 4, 5 en 6. Het reliëf is dus volledig veranderd.

Afbeelding 15. Ligging boorpunten uit het onderzoek ten oosten van het plangebied (zaaknummer 2062368100).

Zaaknummer 2290812100 (50m W). Dit betreft een bureauonderzoek. Ter plaatse van het plangebied is een geperste leiding gekomen. Hier heeft geen veldonderzoek plaatsgevonden.¹⁷

¹⁷ Tolsma en La Fèber 2011

Afbeelding 16. Informatie uit Archis (Archeologische Informatie Systeem) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE).

5 Conclusies

- Zijn er archeologische waarden te verwachten in het plangebied?
Uit de aardkundige informatie blijkt dat in het plangebied een zandrug aanwezig is, die tot in de 20^e eeuw onder het veen verborgen is gebleven. Voor de veengroei, die rond 2750 v. Chr. optrad, kan deze zandrug een aantrekkelijke plek zijn geweest voor jagers en verzamelaars uit de periode laat-Paleolithicum t/m neolithicum.
- Zo ja. Wat is de aard en diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten?
Dergelijke vindplaatsen worden gekenmerkt door een strooiing van bewerkt vuursteen aan het maaiveld (A, E- en top B-horizont) en grondsporen, met name haardkuilen, ingegraven tot in C-horizont. De vindplaatsen bevinden zich over het algemeen op het hoogste deel van de zandruggen. De vondstdichtheid neemt naar de flanken snel af.¹⁸ De vondstlagen zijn erg kwetsbaar voor bodemverstoring en zijn vaak verploegd of anderszins verstoord. De grondsporen kunnen nog gaaf aanwezig zijn. De verwachting is dat door het gebruik van de grond als sleufsilos de A- en E horizonten met daarin de archeologische vondsten zijn verwijderd en grondsporen zijn aangetast.
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen werkzaamheden? Vooralsnog is er alleen grotere verstoring voorzien bij de bouw van een woning. Het gaat dan om een oppervlakte van 150 tot 200 m². Ervanuit gaande dat het archeologisch niveau reeds geroerd is en de bodem na het verwijderen van de betonnen vloeren van de sleufsilos verstoord is, is de kans klein dat archeologische resten verder worden aangetast bij de bouw van een woning.

6 Aanbeveling

Is aanvullend archeologisch onderzoek noodzakelijk? Zo ja welk type? Het wordt aanbevolen om geen archeologisch vervolgonderzoek te doen.

Wel wordt geadviseerd om de dubbelbestemming archeologie op het perceel te laten liggen, zodat bij toekomstige werkzaamheden buiten de verstoorde zones, alsnog rekening kan worden gehouden met eventuele archeologische resten.

Dit advies dient te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Tynaarlo. Zij zullen deze rapportage toetsen en een besluit nemen over deze aanbeveling.

¹⁸ Groenendijk 1997

Literatuur

- Beusink, A., M. Mostert, H.M.M. Geerts, K.H.J. Pepers, J.M.J. Willems en M.J. van Putten, 2011. Gemeente Tynaarlo. Archeologische verwachtings- en beleidskaart. BAAC-rapport V-10.0210.
- De Mulder, E.F.J., M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003. De ondergrond van Nederland.
- Groenendijk, H.A., 1997. Op zoek naar de horizon. Het landschap van Oost-Groningen en zijn bewoners tussen 8000 voor Chr. en 1000 na Chr. Regio- en landschapsstudies nr. 4. Stichting Historisch Onderzoek en Beleid.
- Groenhuijzen, M., 2020. Archeologisch bureauonderzoek voor de aanleg van een glasvezelnetwerk in de gemeente Tynaarlo. VUHbs, Zuidnederlandse Archeologische Notities 775.
- Tolsma, J. en D. la Fèber, 2011. Archeologische Rapporten Oranjewoud 1010/91. Bureauonderzoek tracé-alternatief WACO-leiding traject Norg-Sappermeer. Projectnr. 196373.
- Wulling, A.J., 2005. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van bureauonderzoek en boringen, op het traject van een persleiding tussen Zuidlaren, gemeente Tynaarlo (Dr.) en Foxhol, gemeente Hoogezand-Sappemeer (Gr.) ARC-rapporten 2005-11.

Kaarten

- AHN-3 2014-2018. Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN), geraadpleegd op via www.pdok.nl.
- Alterra 2014. Digitale Bodemkaart van Nederland 1:50.000. geraadpleegd via pdok.nl
- Alterra 2019. Digitale Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000. geraadpleegd via pdok.nl
- Bureau Militaire Verkenningen 1850-1950. Militair Topografische Kaarten (Bonnebladen) 1:25.000. Geraadpleegd via www.topotijdreis.nl.
- Beusink, A., M. Mostert, H.M.M. Geerts, K.H.J. Pepers, J.M.J. Willems en M.J. van Putten, 2011. Gemeente Tynaarlo. Archeologische verwachtings- en beleidskaart. BAAC-rapport V-10.0210.
- Kadastrale kaart 1811-1832: Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Zuidlaren, Drenthe, sectie I, blad 01 (MIN03031I01)www.beelbank.cultureelerfgoed.nl
- Kadaster 1950-2019. Topografische kaarten van Nederland 1:25.000 (open data). Geraadpleegd op www.pdok.nl.
- Opentopo 2021. Topografische kaart van Nederland (open data). Geraadpleegd op www.pdok.nl.
- Rijks Geologische Dienst 1990. Geologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad Assen West (12W) en Blad Assen Oost (12O).
- Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans 2018: Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu, Amsterdam (Prometheus).